Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 19.11.2024 KELLO 9.00
HE 85/24 vp paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Esityksen perusteluissa esitetään esityksen tavoitteet lyhyesti seuraavasti (s. 54):

> ”Esityksen tavoitteena on edistää paikallisen sopimisen mahdollisuuksia. Paikallisen sopimisen mahdollisuudet olisivat nykyistä tasavertaisemmin käytössä eri työpaikoilla riippumatta siitä, onko työnantaja järjestäytynyt tai onko henkilöstö valinnut itselleen työehtosopimuksessa tarkoitettua edustajaa.”

Esitys on lähetekeskustelussa lähetetty valmisteltavaksi työelämä-ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto. Tehtyjen ehdotusten yleisen asianmukaisuuden ja käytännön vaikutusten arviointi kuuluu siten lähinnä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle ja perustuslakivaliokunnan tehtävänä on lausua lähinnä vain lakiehdotusten perustuslainmukaisuudesta ja suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

Ehdotetuista lainmuutoksista keskeisiä ovat muutokset, joita esitetään työsopimuslakiin ja työehtosopimuslakiin. Kaikiaan muutoksia ehdotetaan 11 lakiin. Esityksen perustelut on laadittu varsin yksityiskohtaisiksi ja tuovat esille myös ehdotuksiin kohdistettuja kriittisiä näkökohtia. Perusteluihin sisältyy tekstimäärältään laajahko (n. 8 s.), suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Jakson sisällöstä antavat jonkinlaista kuvaa jaksossa käytetyt alaotsakkeet: *Paikallisen sopimisen mahdollistaminen luottamusmiehen puuttuessa, Paikallisen sopimisen mahdollistaminen yleissitovan työehtosopimuksen perusteella, Työantajakohtaiset työehtosopimukset, Laiminlyöntimaksu, Ahvenanmaan itse-hallintolaki, Yhteenveto.* Jakson lopussa hallitus katsoo, että lakiehdotukset

(”lakiehdotus”) voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Hallitus kuitenkin lausuu, että asiasta on suotavaa pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto, ”koska ehdotuksella kuitenkin puututaan ammatilliseen yhdistymisvapauteen perustuvaan työehtosopimusosapuolten sopimusautonomiaan.”

- - - - - - -

Hallituksen esityksessä käsitellään kohtana 2.1.2. kansainvälistä lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sopimuksia. Tässä jaksossa (n. 8 s.) tarkastellaan nyt ehdotettujen järjestelyjen suhdetta erilaisten kansainvälisten sopimusjärjestelyjen mahdollisesti mukanaan tuomiin velvoitteisiin. Jaksossa mainittuja sopimusjärjestelyjä ovat YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus, EU:n perusoikeuskirja ja ILO:n yleissopimukset ja suositukset. Jaksossa esitetystä voi ainakin asiaan perehtymätön lukija saada sen käsityksen, että nyt tarkasteltavat ehdotukset ovat sisällöltään sopusoinnussa mainituista kansainvälisistä sopimusjärjestelyistä johtuvien velvoitteiden kanssa. Minulla ei kuitenkaan ole tarvittavaa asiantuntemusta arvioida noiden kansainvälisten sopimusjärjestelyjen merkitystä, kun tarkasteltavana on nyt tehtyjen ehdotusten hyväksyttävyys. Noiden kansainvälisten sopimusjärjestelyjen merkityksen arviointiin valiokunnalla on käytettävissään parempia asiantuntijoita. Valiokunnan kannanotto kansainvälisiin sopimusjärjestelyhin perustuvien velvoitteiden merkityksestä – tai sen puuttumisesta - tässä yhteydessä on nähdäkseni paikallaan, vaikka noiden velvoitteiden konkreettinen huomioon ottaminen lakiehdotusten käsittelyssä jäisikin mietintövaliokunnalle.

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa esitetään kohtia, joissa ehdotusten pysymisessä perustuslain sallimissa puitteissa ei ole aitoa ongelmaa. Tällaisia kohtia ovat esim. laiminlyöntimaksua, Ahvenanmaan itsehallintolakia ja paikallisen sopimisen mahdollistamista luottamusmiehen puuttuessa koskevat kohdat. Toisaalta hallitus on, kuten edellä on mainittu, suositellut perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämistä, koska ehdotuksella kuitenkin puututaan ”ammatilllseen yhdistymissvapauteen perustuvaan työehtosopimusosapuolten sopimusautonomiaan”. Mitä kaikkea tällä ”työehtosopimusosapuolten sopimusautonomialla” tarkoitetaan, jää kohdassa avoimeksi. Näyttää kuitenkin mahdolliselta, että kohdassa on pidetty

silmälllä jotain samankaltaista kuin palkansaajien lausuntopalautteessa, jossa perustelujen mukaan (s.79) mm. todetaan, että ”(E)sityksen nähdään murentavan suomalaista työehtosopimusjärjestelmää, eriarvoistavan työehtoja sekä vaikeuttavan väärikäytösten valvontaa Esityksen nähdään lisäävän järjestäytymättömien työnantajien vapauksia ilman sopimistasapainoa turvaavia velvollisuuksia.” Kysymys siis jotenkin olisi valtakunnallisten työmarkkinajärjestöjen sopimustentekovallan määräävän aseman säilyttämisestä

Juuri sanottu sisältää olettelua ja väljiin ilmaisuihin tyytymistä. Mutta jos jostakin tämän kaltaisesta olisi kysymys, kun esitystä kritisoidaan ja kun toisaalta sen sanotaan puuttuvan työehtosopimusosapuolten sopimusautonomiaan, ei juuri voida väistää tiettyä jatkokysymystä. Kysymys on siitä, onko esitykseen näin kohdistetussa kritiikissä kyse myös tehtyjen lakiehdotusten perustuslainmukaisuuteen kohdistuvasta kritiikistä vai ”vain” lakiehdotusten eduskuntakäsittelyssä aina mahdollisesta ehdotusten sisällön asianmukaisuutta koskevasta ”poliittisesta” kritiikistä. Hieman toisin esitettynä: kuuluuko kysymys esitetyn kritiikin ja sopimusautonomiaan puuttumisen oikeutuksesta vain mietintövaliokunnan vai mahdollisesti myös perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi ?

Kysymykseen voidaan luultavasti esittää erilasia perusteltuja vastauksia. Minusta kyse ei tässä kuitenkaan ole perustuslainmukaisuudesta, perustuslaista johtuvan vaatimuksen täyttämisestä, vaan mietintövaliokunnan ratkaistavaksi kuuluvasta ”poliittisesta” kysymyksestä. Kysymys ei ole perustuslaissa edellytetyn tai ainakin perustuslain turvaamaksi katsotun valtakunnallisten työmarkkinajärjestöjen sopimuksentekovallan ulottuvuuden ja merkityksen säilyttämisestä, vaan lainsäätäjän toimivaltaan kuuluvasta mahdollisuudesta järjestää työntekijän asemaa koskevia neuvottelu- ja sopimismenettelyjä myös nykyisestä poikkeavalla tavalla. Tällaisten uusien järjestelyjen täytyy tietysti turvata työntekijöiden edut aidosti ja esimerkiksi hallituksen esityksessä mainitut keltaiset järjestelyt poissulkevalla tavalla. Tämä vaatimus ei käsittääkseni aiheuta ongelmia tässä esityksessä, mutta jos ongelmia on, ne on tietysti säännöksissä korjattava.

Siihen, että tehdyt ehdotukset eivät aidosti sisällä perustuslainmukaisuutta koskevia ongelmia, viittaa tässä hieman erikoisella tavalla mielestäni sekin, että esityksen säätämisjärjestysperusteluissa ei – jos sivuutetaan laiminlyöntimaksun kaltaiset

konkreettiset kysymykset - oikeastaan lainkaan viitata perustuslakivaliokunnan käytäntöön. Tähän asiaintilaan enempää menemättä voidaan todeta, että yleensä hallituksen esitysten säätämisjärjestysperusteluissa viitataan - ahkerastikin – perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöön.